

Leeftijd moeder bij eerste geboorte sinds 1850

RUBEN VAN GAALLEN EN
FRANS VAN POPPEL

Stijging afgelopen 40 jaar blijkt zonder precedent

Nederlandse vrouwen krijgen gemiddeld op steeds hogere leeftijd kinderen. De publicatie 'Wie wil er nog moeder worden?' in augustus 2006 van de hand van publiciste/psychologe Christien Brinkgreve en gynaecoloog Egbert te Velde luidde een nieuwe ronde in in het debat over de voor- en nadelen van uitstel van zwangerschap. Op 7 maart 2007 organiseerde de Raad voor de Volksgezondheid en Zorg (RVZ) een symposium over Uitstel van Ouderschap en werd een RVZ-signalement over dat onderwerp aangeboden aan Kamervoorzitter Verbeet (zie Demos maart 2007).

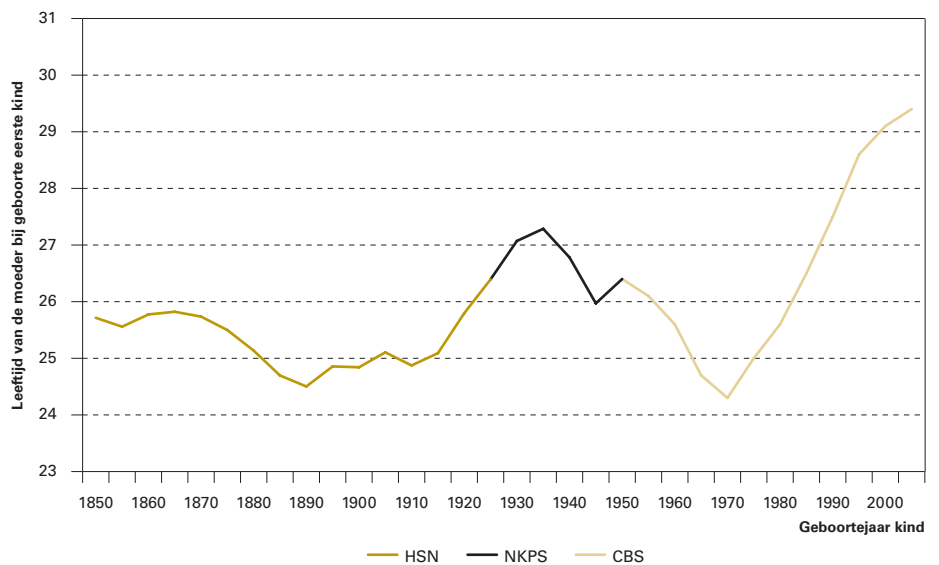
Dat in de afgelopen decennia het ouderschap steeds verder is uitgesteld staat buiten kijf. Maar is dit werkelijk zo'n uitzonderlijke demografische ontwikkeling? Hoe verhoudt zich de stijging van de gemiddelde leeftijd van nieuwe moeders in een veel breder historisch-demografisch perspectief? Om deze vraag te kunnen beantwoorden zouden we een heel stuk verder terug moeten gaan in de tijd, naar de 19^e eeuw bijvoorbeeld, een periode waarin vrouwen ook pas laat aan de voortplanting begonnen doordat de leeftijd waarop ze trouwden veel hoger lag dan in de jaren vijftig en zestig van de 20ste eeuw. De Nederlandse bevolkingsstatistiek biedt geen aanknopingspunten: pas sinds 1950 is de leeftijd van vrouwen bij de geboorte van hun eerste kind bekend. We weten over de tijd daarvoor uit historische statistieken wel op welke leeftijd mannen en vrouwen hun eerste huwelijk sloten maar niet hoe oud vrouwen waren op het moment dat ze hun eerste kind kregen. Door drie unieke bronnen te combineren kan echter voor Nederland worden gereconstrueerd op welke leeftijd vrouwen voor het eerst moeder werden. De gegevens over de leeftijd van de moeder komen voor de periode 1850-1922 uit de zogenaamde Historische Steekproef Nederlandse bevolking (HSN), voor enkele jaren daarna zijn de gegevens ontleend aan de Netherlands Kinship Panel Study (NKPS) en voor de periode 1950 tot heden aan de statistiek van de loop van de bevolking van het CBS.

De figuur brengt de ontwikkeling van de gemiddelde leeftijd van de moeder bij de geboorte van haar eerste kind over de jaren 1850-2005 in beeld. Tussen 1865 en 1890 is een duidelijke daling zichtbaar in de leeftijd waarop vrouwen hun eerste kind kregen. Gegevens over de leeftijd bij eerste huwelijk wijzen uit dat deze in dezelfde periode met circa 1,5 jaar daalde, ongeveer evenveel als de leeftijd bij de geboorte van het eerste kind. De daling van de leeftijd bij eerste huwelijk stond sterk onder invloed van de verbetering van de economische situatie in Nederland en duurde tot circa 1900.

Twintigste eeuw

Vervolgens veranderde er enkele decennia weinig aan de leeftijd bij eerste geboorte. In de jaren dertig van de vorige eeuw steeg die leeftijd, waar

Leeftijd van de moeder bij de geboorte van het eerste kind, 1850-2005

bij huwelijksuitstel, verband houdend met de economische crisis en de Tweede Wereldoorlog, en uitstel van geboorte als gevolg van afwezigheid van vaders en zorgen om de toekomst een rol speelden. In de jaren vijftig zette vervolgens een zeer sterke daling in van de leeftijd waarop vrouwen hun eerste kind krijgen. In circa 20 jaar

Foto: AlfredViggiani/Morguefile

HSN

De Historische Steekproef Nederlandse bevolking (HSN) is een representatieve steekproef uit de geboorteakten van personen die tussen 1812 en 1922 in Nederland zijn geboren. Het werk aan de steekproef werd gefinancierd door het ministerie van OCW, de Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek (NWO) en andere organisaties. Het werk aan de database wordt uitgevoerd vanuit en op het Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis (IISG) te Amsterdam. Door per individu systematisch gegevens te verzamelen uit de geboorteakten, de huwelijksakten, de overlijdensakten, de gemeentelijke bevolkingsregisters en de persoonskaarten komt uiteindelijk informatie beschikbaar over de gehele levensloop en de gezinsamenstelling van de 77.000 onderzoekspersonen. De leeftijd van de moeders is bepaald aan de hand van de in de gemeentelijke bevolkingsregisters opgezochte gegevens over de steekproefpersonen. Van hun moeders en van alle andere in het gezin aanwezige kinderen is de geboortedatum bekend. Voor onze studie werden gegevens gebruikt over 7684 kinderen geboren in de provincies Zeeland, Utrecht en Friesland.

NKPS

De gezinssituatie van kinderen geboren in de jaren 1925-1945 is vastgesteld op basis van de Netherlands Kinship Panel Study (NKPS). De NKPS (2002/2004) is een sociologisch-demografisch onderzoek op basis van een willekeurig getrokken steekproef van meer dan 8.000 Nederlandse huishoudens (zie www.nkps.nl). De interviews leverden retrospectieve informatie op over de gezinssituatie van de hoofdrespondent, onder meer ook over de leeftijd van de moeder van de respondent.

CBS

De verzameling van gegevens over de leeftijd van de moeder bij de geboorte van haar eerste kind werd op nationale schaal door het CBS aangevangen in 1950.

De databestanden zijn niet geheel vergelijkbaar. Zo bevat de HSN geen informatie over kinderen die levenloos zijn geboren, noch over kinderen die stierven voordat het kind uit de steekproef werd geboren, terwijl de CBS-gegevens wel informatie over deze geboorten bevatten, althans tot en met 1985. De gemiddelde leeftijd bij de geboorte van het eerste kind wordt dus iets overschat, vooral tussen 1850 en 1880, als de zuigelingsterfte het hoogst is. Verder bevat de NKPS alleen informatie over mensen die nu nog in leven zijn. Omdat de HSN-steekproef relatief klein van omvang is, zijn de jaarlijkse fluctuaties ook aanzienlijk. Daarom is in de figuur een voortschrijdend gemiddelde geconstrueerd.

tijd nam deze af tot circa 24,3 jaar, ongeveer dezelfde leeftijd als waarop vrouwen in de jaren 1880 hun eerste kind kregen. De zeer sterke stijging daarna, vanaf het begin van de jaren zeventig, is zonder precedent. Vrouwen brengen nu hun eerste kind circa twee jaar later ter wereld dan in de jaren dertig en meer dan drie jaar later dan in het midden van de 19^e eeuw, toen van beperking van het kindertal geen sprake was. Het uitstel van ouderschap is grotendeels terug te voeren tot het zogenaamde individualiseringsproces: mensen oriënteren zich steeds minder op traditionele opvattingen, waarden en normen als het gaat om beslissingen met betrekking tot hun persoonlijke levensloop. Deze ontwikkeling wordt vaak in verband gebracht met de overgang van een industrie- naar een dienstensamenleving en met het ontstaan van de moderne welvaartstaat. Er lijkt consensus te bestaan over het feit dat in het bijzonder onderwijs de belangrijkste drijfveer is van het individualiseringsproces, hetgeen vooral zichtbaar is in het stijgend gemiddelde onderwijsniveau en de daarmee samenhangende stijgende arbeidsparticipatie van vrouwen. Deze ontwikkeling heeft, samen met een brede acceptatie van het gebruik van anticonceptie ('baas in eigen buik'), grote gevolgen gehad voor de positie van de vrouw binnen partnerrelaties en uit zich onder andere in het uitstellen van moeder- en vaderschap en dalende geboortecijfers.

Drs. R.I. van Gaalen (CBS) en **dr. F.W.A. van Poppel** (NIDI). E-mail: poppel@nidi.nl

DEMOS verschijnt 10 x per jaar en beoogt de kennis en meningsvorming over bevolkingsvraagstukken te bevorderen. Inlichtingen over toezending van kopij kunnen worden ingewonnen bij de redactie

Gehele of gedeeltelijke overname van artikelen met bronvermelding is toegestaan. Toezending van bewijs-exemplaren wordt op prijs gesteld.

Het NIDI is een instituut van de KNAW dat zich bezighoudt met onderzoek naar ontwikkelingen in de omvang en samenstelling van de bevolking

colofon

Demos	is een uitgave van het Nederlands Interdisciplinair Demografisch Instituut (NIDI).
Redactie	Harry Bronsema, eindredacteur drs. Joop de Beer drs. Gijs Beets dr. Luc Bonneux
Adres	NIDI/DEMOS Postbus 11650 2502 AR 's-Gravenhage
Telefoon	(070) 356 52 00
E-mail	demos@nidi.nl
Internet	http://www.nidi.nl/public/demos/
Abonnementen	gratis
Basisontwerp	Harmine Louwé
Druk	Nadorp Druk b.v., Poeldijk

Nederlandse Demografiedag 2007
9 oktober 2007
Academiegebouw Utrecht

Na het succes van de eerste Nederlandse Demografiedag in 2005, organiseert de Nederlandse Vereniging voor Demografie in samenwerking met het NIDI dit jaar voor de tweede keer een Nederlandse Demografiedag. Deze zal plaatsvinden op dinsdag 9 oktober 2007 in Utrecht. Op deze dag wordt onderzoek naar demografische ontwikkelingen in brede zin gepresenteerd aan vakgenoten en andere geïnteresseerden. Drs. Jolande Sap (directeur Expertisecentrum LEEFtijd) verzorgt, in samenwerking met Prof. dr. Joop Schippers, de openingslezing met als thema vergrijzing en de gevolgen voor de arbeidsdeelname. Daarna volgen drie ronden met parallelle sessies waarin onderzoekers hun werk presenteren rondom allerlei demografische thema's, zoals migratie, reproductieve gezondheid, beleid en bevolking, methoden en modellen, regelgeving en levensloop, vruchtbaarheid, sterfte, partnerkeuze en gezinsvorming, echtscheiding, historische demografie, arbeid en uittreding, familierelaties, regionale planning en huisvesting. Een heel scala aan bevolkingsgerelateerde onderwerpen dus!

U kunt zich tot 1 september 2007 registreren voor deelname via het registratieformulier op de website www.nvdemografie.nl. Hier vindt u ook meer informatie. Voor verdere vragen of opmerkingen kunt u mailen naar demografiedag@nidi.nl of bellen naar **070-3565277** (Anne van Putten).

Wij zien uw aanmelding graag tegemoet!

